

Оптимальні педагогічні умови підготовки майбутніх учителів до реалізації інтегрованого підходу у навчанні народної хореографії в закладах позашкільної освіти

Музика Юрій Олегович¹

Опубліковано	Секція	УДК
30.01.2025	Освіта/Педагогіка	373.2:378.147:793.31](045)

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15121037>

Анотація. У статті розкрито педагогічні умови ефективної підготовки майбутніх учителів хореографії до реалізації інтегрованого підходу в навчанні народної хореографії в закладах позашкільної освіти. У дослідженні обґрунтовано доцільність поєднання мистецьких знань, міждисциплінарних підходів та практико-орієнтованого навчання як ключових компонентів підготовки майбутніх учителів народної хореографії. Така інтеграція забезпечує цілісне формування фахової компетентності, сприяє розвитку креативного потенціалу, здатності до художньо-педагогічної інтерпретації національної хореографічної спадщини та реалізації інноваційних освітніх підходів у закладах позашкільної освіти. На основі аналізу теоретичних джерел, результатів опитування фахівців та майбутніх учителів, виокремлено низку педагогічних умов, що забезпечують ефективність професійної підготовки. Серед них: створення креативного позааудиторного середовища, використання інноваційних форм і технологій навчання (проектна діяльність, творчі лабораторії, мультимедійні засоби, віртуальні тури); суб'єкт-суб'єктна взаємодія в освітньому процесі; вдосконалення змісту навчання; розвиток мотиваційно-ціннісної сфери студентів; позитивне ставлення до народного мистецтва як компонента культурної спадщини. Зазначено, що інтегрований підхід до навчання народної хореографії потребує створення умов, за яких поєднуються теоретичні знання, творча активність, практичні уміння та здатність до інноваційної діяльності. Запропоновані педагогічні умови створюють можливості для всебічного розвитку майбутнього вчителя-хореографа, здатного формувати ціннісне ставлення до народного мистецтва в дітей і молоді.

Ключові слова: педагогічні умови, інтегрований підхід, народна хореографія, позашкільна освіта, професійна підготовка, майбутній учитель хореографії.

¹ аспірант, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського м. Вінниця, Україна ORCID ID 0009-0000-1040-0014

Optimal pedagogical conditions for training future teachers to implement an integrated approach to teaching folk choreography in after-school education institutions

Abstract. The article presents pedagogical conditions for the effective training of future dance teachers to implement an integrated approach in teaching folk choreography in out-of-school educational institutions. The study substantiates the relevance of combining artistic knowledge, interdisciplinary approaches, and practice-oriented learning as key components in the training of future folk dance teachers. Such integration ensures the comprehensive development of professional competence, fosters creative potential, and enhances the ability to pedagogically and artistically interpret national choreographic heritage while applying innovative educational approaches in out-of-school institutions. Based on the analysis of theoretical sources and the results of a survey among specialists and future teachers, a set of pedagogical conditions ensuring the effectiveness of professional training has been identified. These include: the creation of a creative extracurricular environment; the use of innovative forms and learning technologies (project-based learning, creative laboratories, multimedia tools, virtual tours); subject-subject interaction in the educational process; improving the content of training; development of motivational and value orientations of students; fostering a positive attitude toward folk art as a component of cultural heritage. It is emphasized that the integrated approach to teaching folk choreography requires the creation of conditions that combine theoretical knowledge, creative activity, practical skills, and readiness for innovative professional activity. The proposed pedagogical conditions create opportunities for the comprehensive development of the future dance teacher, capable of forming a value-based attitude toward folk art in children and youth.

Keywords: pedagogical conditions, integrated approach, folk choreography, out-of-school education, professional training, future dance teacher.

Вступ

У сучасних умовах розвитку освіти України, зокрема в контексті реалізації Концепції «Нова українська школа» та Стратегії розвитку позашкільної освіти, дедалі більшого значення набуває проблема підготовки педагогічних кадрів, здатних творчо реалізовувати інтегрований підхід до навчання та виховання дітей і молоді. Особливої актуальності це набуває у сфері народної хореографії, що є важливою складовою національно-культурного виховання та засобом збереження й популяризації нематеріальної культурної спадщини. В умовах оновлення змісту мистецької освіти та зростання суспільного запиту на педагогів, які володіють не лише фаховими знаннями з хореографії, а й здатні інтегрувати культурознавчі, історичні, етнографічні й мистецько-педагогічні компоненти в освітній процес, актуалізується потреба в обґрунтуванні оптимальних педагогічних умов їхньої підготовки. Це дозволяє ефективно поєднувати народну хореографію з іншими галузями знань та створювати цілісну освітньо-виховну траєкторію в закладах позашкільної освіти. Створення оптимальних педагогічних умов для успішної реалізації потенціалу інтегрованого підходу у навчанні народної хореографії сприятиме підвищенню професійної компетентності та майстерності майбутніх учителів хореографії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти проблеми хореографічно-педагогічної освіти та виховання висвітлено у працях українських науковців (Л. Андрощук, О. Бурля, О. Жиров, С. Забрєдовський, О. Мартиненко, О. Пархоменко, Т. Сердюк, О. Таранцева та ін.). У контексті означеної проблеми науковий інтерес становлять праці учених щодо тлумачення поняття «педагогічні умови».

У науково-педагогічній літературі поняття «умови» трактується як сукупність змінних природного, соціального, зовнішнього й внутрішнього характеру, які

впливають на фізичний, психологічний, моральний розвиток особистості, її поведінку, виховання, навчання. Змістовне наповнення терміна «педагогічні умови» вказує на організацію освітнього процесу та створення освітнього середовища, у якому здійснюється пізнавальна, навчальна та виховна діяльність здобувачів освіти. Саме в такому середовищі реалізуються процеси формування знань, умінь і навичок, а також їх подальший розвиток. У сучасній педагогічній науці педагогічні умови розглядаються як сукупність об'єктивних можливостей змісту, форм, методів і матеріально-просторового середовища, які спрямовані на досягнення цілей навчання й виховання. При цьому підкреслюється, що йдеться саме про такі умови, які спеціально й свідомо створюються у межах педагогічного процесу задля підвищення його ефективності [4; 5].

Деякі науковці тлумачать педагогічні умови як структуровану систему обставин, можливостей і заходів, які супроводжують освітній процес і сприяють реалізації поставлених цілей. Зокрема, педагогічні умови визначаються як результат цілеспрямованого добору, конструювання та застосування змісту, методів і організаційних форм, що забезпечують досягнення дидактичних завдань. Так, А. Литвин пропонує розглядати педагогічні умови як: сукупність взаємопов'язаних передумов професійної підготовки, що охоплює матеріально-технічне, кадрове, організаційно-технологічне та інформаційне забезпечення; обставини навчально-виховного процесу, які сприяють досягненню освітніх цілей; ефективні внутрішні чинники освітнього середовища, що забезпечують реалізацію цілей підготовки фахівців; організаційні та управлінські ресурси й заходи, які забезпечують фахову підготовку майбутніх педагогів [9].

Узагальнення наукових підходів дає змогу трактувати педагогічні умови як сукупність обумовлених дієвих заходів, спрямованих на організацію освітнього процесу, що детермінують досягнення ефективної підготовки майбутніх учителів до реалізації інтегрованого підходу у навчанні народної хореографії в закладах позашкільної освіти. У ролі як зовнішніх, так і внутрішніх дій може виступати відбір і застосування елементів змісту, форм організації навчальної та позанавчальної діяльності, дидактичних прийомів і методів тощо.

Формулювання мети статті. Мета статті полягає в обґрунтуванні оптимальних та ефективних педагогічних умов підготовки майбутніх учителів до реалізації інтегрованого підходу у навчанні народної хореографії в закладах позашкільної освіти.

Результати

Аналіз результатів проведеного опитування, до якого були залучені досвідчені педагоги-хореографи, викладачі закладів вищої освіти, а також майбутні учителі хореографії, виявив низку проблемних аспектів, пов'язаних із реалізацією інтегрованого підходу в навчанні народної хореографії в позашкільних закладах освіти. Так, 76,64% педагогів-хореографів висловили потребу в поглибленні знань і вмінь щодо застосування інтегрованого підходу у професійній діяльності. 36,68% випускників закладів вищої освіти зазначили, що не отримали належного рівня підготовки щодо реалізації цього підходу в практиці викладання народної хореографії. Ще 42,72% респондентів з-поміж здобувачів педагогічних спеціальностей вказали на відсутність або недостатній рівень змістового та методичного забезпечення навчального процесу, необхідного для ефективної реалізації інтеграції в хореографічній освіті. Майбутні фахівці хореографічного профілю, оцінюючи власну професійну підготовку, акцентують на таких ключових труднощах: недостатній рівень теоретичних знань, практичних умінь і навичок; слабе розуміння можливостей і переваг інтегрованого підходу; труднощі в адаптації міжпредметних зв'язків до специфіки народної хореографії. Як наслідок, знижується здатність майбутніх педагогів розкривати творчий потенціал учнів через цілісне застосування мистецьких знань у навчальному процесі.

Вирішення цих проблем потребує системної модернізації змісту фахової підготовки, розроблення й упровадження ефективних методик викладання на інтегративних засадах, а також створення оптимальних педагогічних умов, які б сприяли професійному зростанню та формуванню компетентного вчителя народної хореографії для системи позашкільної освіти.

Визначення та обґрунтування педагогічних умов реалізовано на трьох етапах. На першому етапі, на основі аналізу емпіричних даних, результатів анкетування, психолого-педагогічних джерел, а також із урахуванням чинників, обставин, потенційних можливостей і явищ, що сприяють ефективній підготовці майбутніх учителів хореографії, було визначено сукупність найбільш результативних педагогічних умов. Ці умови спрямовані на підвищення ефективності підготовки майбутніх педагогів до реалізації інтегрованого підходу в навчанні народної хореографії в системі позашкільної освіти. Відповідно, було виокремлено десять оптимальних педагогічних умов:

1. Створення креативного позааудиторного середовища як мотиваційного чинника формування індивідуальних творчих здібностей, активізація знань здобувачів щодо потенціалу хореографічного мистецтва у розвитку їхньої творчої індивідуальності.
2. Використання інноваційних форм, інтерактивних методів і технологій навчання в процесі підготовки до реалізації інтегрованого підходу у викладанні народної хореографії.
3. Забезпечення конструктивної суб'єкт-суб'єктної взаємодії у процесі професійної підготовки.
4. Об'єктивне й систематичне оцінювання рівня сформованості професійної готовності майбутніх учителів до інтегративного викладання.
5. Орієнтація освітнього процесу на розвиток творчого потенціалу майбутніх учителів.
6. Стимулювання мотиваційно-ціннісних орієнтацій здобувачів освіти щодо професійної діяльності у сфері позашкільної освіти.
7. Адаптація методик підготовки з урахуванням індивідуальних і творчих особливостей здобувачів.
8. Удосконалення змісту професійної підготовки відповідно до завдань інтегрованого підходу у викладанні народної хореографії.
9. Модернізація навчально-методичного забезпечення підготовки майбутніх учителів.
10. Формування позитивної ціннісної установки майбутніх педагогів на розвиток і популяризацію народно-хореографічного мистецтва в системі позашкільної освіти.

На другому етапі дослідження було визначено вагомість і значущість кожної з відібраних педагогічних умов за допомогою методу групових експертних оцінок. З цією метою проведено добір експертів і оцінено їхню компетентність; здійснено розрахунки узгодженості експертних оцінок і визначено достовірність отриманих результатів. Під час відбору експертів урахувалися рівень їхньої професійної кваліфікації, практичний досвід, гнучкість і критичність мислення, широта наукового світогляду. Застосування методу експертних оцінок дало змогу виокремити найсуттєвіші педагогічні умови та впорядкувати їх за рівнем значущості.

На третьому етапі здійснено обґрунтування шляхів реалізації педагогічних умов підготовки майбутніх учителів до реалізації інтегрованого підходу у навчанні народної хореографії в закладах позашкільної освіти.

Таким чином, за результатами аналізу психолого-педагогічних досліджень, констатувального етапу експерименту, ранжування експертами педагогічних умов нами визначено такі педагогічні умови: *формування позитивної мотивації майбутніх*

учителів народної хореографії до творчої діяльності у процесі фахової підготовки; удосконалення змісту підготовки майбутніх учителів до реалізації інтегрованого підходу у навчанні народної хореографії в закладах позашкільної освіти; використання інноваційних форм, інтерактивних методів та технологій навчання у підготовці майбутніх учителів до реалізації інтегрованого підходу у навчанні народної хореографії в закладах позашкільної освіти.

Розглянемо детальніше та обґрунтуємо доцільність визначених педагогічних умов.

Перша педагогічна умова спрямована на *формування позитивної мотивації майбутніх учителів народної хореографії до творчої діяльності у процесі фахової підготовки.* Цей процес передбачає впровадження систематичних педагогічних інновацій у процесі організації позааудиторної навчальної діяльності, зокрема педагогічної й мистецької практики. Особливе значення має залучення майбутніх учителів до самостійного розроблення хореографічних композицій з народно-сценічного танцю та індивідуальних моделей навчання народної хореографії дітей та молоді у профільних позашкільних навчально-виховних закладах нового типу художньо-естетичного спрямування, які є осередком народної культури та центром виховання підростаючого покоління засобами українського національного мистецтва. Мотивація виступає внутрішнім стимулом, який спонукає здобувачів освіти до цілеспрямованого опанування фахових знань, умінь і навичок, розширення культурного кругозору, самореалізації в умовах інтегрованого освітнього середовища.

У процесі професійної підготовки особлива увага має приділятися створенню навчально-виховного простору, який сприятиме виникненню емоційно-позитивного ставлення здобувачів до народної хореографії як до унікального засобу збереження національної культурної спадщини. Залучення здобувачів до творчих форм діяльності, таких як хореографічні постановки, етнокультурні проекти, участь у фольклорних фестивалях та конкурсах сприяє розвитку естетичних потреб, формує стійкий інтерес до мистецько-педагогічної діяльності та забезпечує ціннісне ставлення до професії [2; 7; 8; 10; 12].

Таким чином, формування позитивної мотивації до творчої діяльності має бути системною педагогічною стратегією, яка поєднує особистісно орієнтований, культурологічний і діяльнісний підходи, забезпечує гармонійне поєднання внутрішньої зацікавленості здобувачів із зовнішніми умовами, що стимулюють їхню активність, ініціативність і професійне зростання. Позитивна мотивація забезпечується педагогічною підтримкою з боку викладача, визнанням індивідуального прогресу студента, диференціацією завдань відповідно до його творчих можливостей і стилю навчання. У поєднанні з креативним підходом до змісту та форм навчання це сприяє формуванню внутрішньої потреби займатися народною хореографією не лише як навчальною дисципліною, а як засобом художнього самовираження та національного самоствердження.

Друга педагогічна умова полягає в *удосконаленні змісту професійної підготовки майбутніх педагогів-хореографів до реалізації інтегрованого підходу у навчанні народної хореографії в закладах позашкільної освіти.* Актуальність цієї умови зумовлена сучасними вимогами до фахової освіти, орієнтованої не лише на оволодіння специфікою хореографічного мистецтва, а й на вміння здійснювати міждисциплінарну інтеграцію, оперувати культурологічними, етнологічними, педагогічними та методичними знаннями у цілісному освітньому процесі. Зміст підготовки має бути адаптований до специфіки позашкільної мистецької освіти та охоплювати компоненти, які сприяють формуванню інтегративної професійної компетентності. До таких компонентів належать: глибоке розуміння національної хореографічної спадщини в контексті історико-культурного розвитку; знання основ етнопедагогіки, фольклористики, музичного супроводу та костюмології; володіння сучасними методами навчання

народного танцю з урахуванням вікових та психофізіологічних особливостей дітей і молоді; здатність створювати міжпредметні зв'язки з образотворчим мистецтвом, музикою, театральною діяльністю; методики інтерпретації хореографічного матеріалу засобами цифрових технологій і мультимедійного супроводу [1; 6; 14;15].

Інтеграція різних освітніх галузей у змісті фахової підготовки передбачає також оновлення навчальних планів і програм відповідно до інноваційних підходів, зокрема компетентнісного, міждисциплінарного, інтегративного, діяльнісного, аксіологічного та культурологічного. Варто передбачити запровадження спеціальних (вибіркових) навчальних дисциплін, таких як «Методика викладання народного танцю в інтегрованому форматі», «Культурний контекст народної хореографії», «Проектування освітнього процесу в позашкільному закладі», «Інтеграція у навчанні народної хореографії в закладах позашкільної освіти» тощо. На нашу думку, активізація знань, умінь та навичок майбутніх учителів щодо реалізації інтегрованого підходу у навчанні народної хореографії в закладах позашкільної освіти потребує структурування змісту фахової підготовки на засадах принципу міждисциплінарної інтеграції знань. Інтеграція різних видів мистецтва у навчальному процесі позашкільної освіти - це пріоритетний напрям та її художньо-естетичного виховання творчої особистості професійної орієнтації, збагачення її духовно-емоційної сфери, ознайомлення з різними видами творчої діяльності. Таким чином, удосконалення змісту підготовки педагогів-хореографів є необхідною умовою формування фахівця, здатного не лише якісно реалізовувати навчання народної хореографії, а й творчо інтегрувати різні мистецькі та гуманітарні компоненти в цілісний педагогічний процес, з урахуванням потреб, інтересів і здібностей дітей.

Третя педагогічна умова передбачає *використання інноваційних форм, інтерактивних методів та технологій навчання* у підготовці майбутніх учителів до реалізації інтегрованого підходу у навчанні народної хореографії в закладах позашкільної освіти. На нашу думку, в самодіяльних колективах та ансамблях народного танцю існують проблеми пов'язані з методикою викладання народної хореографії; спостерігається недостатня зацікавленість до народного танцю у сучасній молоді, а також недостатній рівень професійної компетентності викладачів та керівників художніх колективів. Позашкільна освіта потребує учителів-хореографів, які володіють новітніми технологіями й методиками навчання народного танцювального мистецтва, мають високий рівень педагогічної майстерності, здатні здійснювати професійну діяльність на демократичних і гуманістичних засадах, готові до творчої практичної та науково-дослідницької діяльності, які власним прикладом формують загальнолюдську культуру учня. Основи професійної майстерності викладачів народної хореографії, формування їхньої професійної компетентності, зокрема готовності до реалізації інтегрованого підходу у навчанні народної хореографії закладаються під час навчання у закладах вищої освіти.

Інноваційними формами у навчанні майбутніх учителів хореографії є такі: *проектна діяльність* (створення студентами хореографічних постановок, сценічних композицій або дослідницьких презентацій з історії народного танцю в контексті міжпредметної інтеграції (література, музика, етнографія, культурологія). Такий формат сприяє розвитку аналітичного мислення, навичок командної роботи та глибшого осмислення художнього змісту народної хореографії); *творчі лабораторії* (організація майстер-класів, хореографічних воркшопів із залученням професійних викладачів і практиків. Така діяльність стимулює самоосвіту, професійне самовираження та індивідуальний творчий розвиток майбутнього вчителя.); *інтерактивні методи* (сюжетно-рольові ігри, під час яких студенти вивчають народний танець у контексті традицій та обрядів; дискусії та дебати з проблем значення народної хореографії як частини культурної спадщини та її сучасного втілення); *інтерактивні*

технології (цифрові технології (використання мультимедійних засобів для демонстрації хореографічних композицій і навчальних відео); віртуальні тури (організація онлайн-екскурсій до музеїв народної культури для глибшого розуміння контексту) та ін. Такі технології розкривають глибинний контекст хореографічної традиції та сприяють формуванню у здобувачів етнокультурної обізнаності). Запровадження зазначених інновацій забезпечує інтеграцію теорії та практики, активізує пізнавальну діяльність, сприяє самореалізації здобувачів та підвищенню якості професійної підготовки фахівців у галузі народної хореографії. Ефективною формою вважаємо *звітні концерти* та конкурси, що всебічно розвивають й удосконалюють виконавську майстерність майбутніх учителів народної хореографії [3; 13; 15].

Зазначимо, що у підготовці майбутніх учителів до реалізації інтегрованого підходу у навчанні народної хореографії в закладах позашкільної освіти важливу роль відіграє виконання студентами науково-дослідницької діяльності. Наукові дослідження здійснюються у позааудиторний час у рамках роботи студентського наукового гуртка та проблемних груп. Майбутні вчителі хореографії займаються вивченням актуальних проблем хореографічного мистецтва, народно-сценічного та українського народного танцю методиками їх викладання тощо. Індивідуальні форми організації науково-дослідницької діяльності здобувачів включають: доповіді, реферати, статті, повідомлення, курсові, дипломні проекти та ін.

Під час викладання навчальних предметів фахової підготовки позитивно зарекомендували себе такі інноваційні форми як лекція-візуалізація, лекція з розгляду конкретних ситуацій, лекція-круглий стіл, проблемна лекція, лекція-прес-конференція, лекція контекстного типу та ін.

У процесі дослідження для забезпечення ефективної підготовки майбутніх педагогів-хореографів до реалізації інтегрованого підходу в навчанні народної хореографії були використані різноманітні інтерактивні методи, адаптовані до мистецького профілю підготовки. Серед них: «Лінія цінностей», «Спільна угода», «Займи позицію», «Пресс-метод», «Коло ідей», «Мікрофон», «Очікування», «Мозковий штурм», «Шкала думок», «Метод виклику», «Акваріум» тощо. Зазначені методи були адаптовані до змісту хореографічних дисциплін (зокрема, методика викладання народного танцю, історії хореографії, аналізу композиційних рішень сценічних постановок) і дали змогу: забезпечити високу ступінь залучення здобувачів до освітнього процесу; створити умови для обміну думками, досвідом та позиціями у безпечному й творчому середовищі; сприяти розвитку навичок самостійного прийняття рішень і критичного мислення; інтенсифікувати процес фахової підготовки через колективний, партнерський і творчий характер взаємодії; активізувати мисленнєву, комунікативну й емоційно-естетичну діяльність здобувачів та викладачів у межах навчальних занять. Особливу цінність зазначені методи набули в умовах навчання хореографічних дисциплін, що передбачають не лише передачу знань і формування практичних умінь, а й стимулювання внутрішньої мотивації, художньо-творчої ініціативи та професійної самореалізації майбутніх учителів.

Висновки

Кожна педагогічна умова, запропонована в рамках нашого дослідження, є важливим чинником забезпечення ефективної підготовки майбутніх педагогів-хореографів до реалізації інтегрованого підходу у навчанні народної хореографії в закладах позашкільної освіти. Педагогічні умови не лише окреслюють організаційно-методичні аспекти підготовки, а й впливають на рівень сформованості професійно важливих умінь і якостей, зокрема: креативності, комунікативної культури, художньо-образного мислення, здатності до міждисциплінарної інтеграції, рефлексії та

саморозвитку. Їх реалізація забезпечує високу якість фахової підготовки, яка відповідає сучасним викликам у мистецько-освітньому середовищі. Комплексний характер визначених педагогічних умов дозволяє створити освітнє середовище, орієнтоване на творчу самореалізацію майбутнього вчителя, що поєднує теоретичну обґрунтованість, практико-орієнтованість, використання інноваційних методів і цифрових технологій (зокрема мультимедійних, візуалізаційних, інтерактивних тощо). Таким чином, підготовка майбутніх учителів хореографії у контексті реалізації інтегрованого підходу має відбуватися в умовах, що: формують стійку професійну мотивацію до творчої діяльності; передбачають удосконалення змісту фахової підготовки з урахуванням міждисциплінарних зв'язків; активізують практичну, проєктну й дослідницьку діяльність; стимулюють рефлексивне ставлення до мистецько-педагогічної практики; забезпечують організаційно-педагогічну підтримку творчих ініціатив здобувачів. Отже, педагогічні умови створюють оптимальні передумови для якісної професійної підготовки майбутніх учителів-хореографів, здатних реалізовувати інноваційні підходи у навчанні народної хореографії відповідно до вимог сучасного позашкільного мистецького освітнього простору.

Список використаних джерел

1. Андрощук Л. М. Танцювальна імпровізація як засіб розвитку творчої особистості майбутнього вчителя хореографії. URL : <http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/1571/1/%.pdf>.
2. Андрощук Л. М., Куценко С. В. Теоретичні та методичні засади формування творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії : монографія. Умань : ФОРМ Жовтий О. О., 2015. 180 с.
3. Бурля О. А. Формування педагогічної майстерності керівника дитячого хореографічного об'єднання : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.06. Київ, 2004. 164 с.
4. Грицак Н. Р. Поняття «педагогічні умови» в сучасних педагогічних студіях. Проблеми реформування педагогічної науки і освіти. 2019. С. 15–18.
5. Дворник Ю. Ф. Педагогічні умови формування творчих якостей майбутнього вчителя музики. Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психологопедагогічні науки. 2011. № 6, С. 58–62.
6. Єременко О. В. Теоретико-методологічні підходи до підготовки педагогів-хореографів. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2016. 6 (60). С. 148-162.
7. Зайцева І. В. Мотивація учіння студентів : монографія. наук. ред. П. Г. Лузан. Ірпінь : Академія ДПС України, 2000. 192 с.
8. Куценко, С. В. Педагогічна майстерність майбутнього вчителя хореографії як гарант ефективності формування творчого потенціалу. Актуальні питання мистецької освіти та виховання, 2015. № 1(2), С. 113-121.
9. Литвин А. В. Методологічні засади поняття «педагогічні умови» : практ. посібник. 2-е вид., доп. і перероб. Львів : ЛДУБЖД, 2018. 88 с.
10. Максименко В. Компонентно-структурний аналіз феномену «формування художньо-творчого досвіду майбутніх учителів хореографічного мистецтва». Наукові записки. Серія "Психолого-педагогічні науки; (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя), 2021. №2, С.89-96.
11. Мартиненко, О. В. (2015). Формування професійної компетентності майбутніх учителів хореографії в процесі фахової підготовки. У О. В. Мартиненко (Ред.), Розвиток художньо-естетичного світогляду майбутніх вчителів хореографії на основі інтегративного підходу: колективна монографія (С. 6–49). Бердянськ: Видавець Ткачук О. В.

12. Мова Л. В. Теоретичні і методичні засади формування творчого потенціалу хореографів у системі неперервної освіти: автореф. дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04. Київ, 2021. 45 с.
13. Ростовська Ю. О. До проблеми впровадження інноваційних технологій у фахову підготовку майбутніх учителів хореографії. Проблеми мистецької освіти : збірник науково-методичних статей. Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2008. № 3. С. 160–165.
14. Сердюк Т. І. Художньо-естетична школа майбутніх учителів хореографії: формування досвіду : монографія. Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2011. 273 с.
15. Таранцева О. О. Формування фахових умінь майбутніх учителів хореографії засобами українського народного танцю : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2002. 20 с.